

O'quvchilar loyiha texnologiyalari bilan ishlash jarayonida o'z oldiga qo'yilgan topshiriqlarni bajarishga astoydil harakat qildilar. Ular har bir topshiriqlar ustida mustaqil ravishda izlanishga harakat etdilar. Har bir davrni o'rganish natijasida o'quvchilar mazkur davr o'zbek xalqi hayotida qanday iz qoldirganligini tahlil qilishga muvaffaq bo'ldilar. O'quvchilar tomonidan amalga oshirilgan izlanishlarining natijalari ularning multimediyali taqdimotlarida o'z ifodasini topdi. Biz tomonimizdan tashkil etilgan tarix haftaligi davomida o'quvchilar o'zlashtirgan bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, chuqurlashtirish, yangiliklarni izlab topish, ular ustida ijodiy fikr yuritishga muvaffaq bo'ldilar. Bu o'quvchilarda tarix faniga oid kompetensiyalarini shakllantirib, ularning tarixiy tafakkurini boyitishga xizmat qildi. Tarix haftaligi davomida tashkil etilgan pedagogik tadbirlar: tanlovlar, viktorinalar, breyn-ringlar, tarixiy obidalarga sayohatlar, tarixiy qadamjolar bilan tanishish, ilmiy laboratoriya mashg'ulotlari, to'garak mashg'ulotlari bilan birgalikda tarixiy kinofilmlar tomosha qilish, tarixiy shaxslar haqidagi asarlar ko'rgazmasi, mazkur asarlar asosidagi sahna ko'rinishlari o'quvchilarda tarixiy tafakkurning samarali shakllanishiga xizmat qildi. Natijada o'quvchilarda quyidagi kompetensiyalarning shakllanishi jadallashdi: Muayyan tarixiy davr koloritini his qilish, tarixiy ma'lumotlar bilan ishlash, voqelikni xronologik tarzda

idrok etish kabilar. Shuning uchun ham tarix o'qituvchilari voqelikni muvaffaqiyatli imitatsiyalashda interaktiv metodlardan keng ko'lamli foydalanishlari talab qilinadi. Buning natijasida o'quvchilarda xotira, kuzatuvchanlik, voqelikni anglash va o'zaro farqlash, diqqatni bir nuqtaga jamlash, voqealarni qayta bayon qilish, taqdim etilgan axborotni baholash hamda yuqori darajadagi insoniy qadriyatlarini shakllantirish, milliy g'urur, o'zlikni anglash, o'z xalqi tarixi bilan faxrlanish tuyg'ularini rivojlantiradi. Shuning uchun ham o'qituvchilar hozirgi globallashuv jarayonida o'quvchilarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish orqali o'zlikni anglash, milliy g'urur, milliy mansublikdan faxrlanish tuyg'ularini tarkib toptirishga alohida e'tibor qaratishlari talab etiladi. Natijada ularda fanga oid kompetensiyalar shakllanib, o'quvchilar tarix fanidan beriladigan tayanch topshiriqlarni tezkorlik bilan bajarishlari natijasida tarixiy tafakkurning tizimli shakllanishiga erishiladi. Shuning uchun ham o'qituvchilar tarix darslarini loyihalashda voqelikni imitatsiyalash imkonini beradigan interaktiv o'qitish shakllari va metodlaridan samarali foydalanishlari lozim.

Yuqorida ko'rsatilgan tarixiy voqelikni imitatsiyalashga xizmat qiladigan ish shakllari, o'qitish metodlari, texnologiyalari imitatsiyalash vositasida o'quvchilarning tarixiy tafakkurini shakllantirishga yo'naltirilgan pedagogik jarayon modelida o'z ifodasini topdi.

Adabiyotlar

1. Mirziyoev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug', kelajagi farovon bo'ladi. – T.: “O'zbekistan” 2019.
2. Istoricheskoe myshlenie // Teoriya i metodologiya istoricheskoy nauki. Terminologicheskii slovar. Otv. red. A.O.Chubaryan. – M.: 2014.
3. Muslimov N.A., Usmonboeva M.H., Sayfurov D.M., To'raev A.B. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – T.: “Sano standart” nashriyoti, 2015.
4. Lerner I.Ya. Razvitie myshleniya u uchashixsya v protsesse obucheniya istorii / Posobie dlya uchiteley. – M.: «Prosveshenie», 2002.
5. A.Sagdullaev, B.Aminov, O'Mavlonov, N.Norqulov. O'zbekiston tarixi: davlat va jamiyat taraqqiyoti / 1-qism – T.: “Akademiya”, 2000.
6. Xojametov G.B. Tarix fanlarini o'qitishda AKTdan foydalanish samaradorligini oshirish (“Tarix o'qitish metodikasi” fanini o'qitish misolida: ped.fanl. bo'yicha fals.fanl.dok. (PhD) ... avtoref. – Nukus: 2023. 16-17-b.
7. Usmonboyeva M., Aripova M., Mo'minova D. Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish. – T.: “Lesson Pres”, 2019.
8. Zamilova R.R. Badiiy-tarixiy adabiyotlar vositasida bo'lajak tarix o'qituvchilarida tarixiy tafakkurni shakllantirish texnologiyasini takomillashtirish: ped.fan.doktori (DSS) ... dis.avtoref. -T.: 2022.

REZYUME. Maqolada tarixiy tafakkurini shakllantirish shakllari, usullari, metodlari va ushbu maqsadga yo'naltirilgan pedagogik jarayon modeli ishlab chiqilgan va u haqida so'z etilgan.

РЕЗЮМЕ. В статье разработаны и рассмотрены формы, методы, приемы формирования исторического мышления и модель педагогического процесса, направленная на достижение этой цели.

SUMMARY. The article develops and examines the forms, methods, techniques of forming historical thinking and a model of the pedagogical process aimed at achieving this goal.

KREATIV TAFAKKUR TUSHUNCHASINING FALSAFIY MANBALARDAGI TALQINI

D.N.Sulaymanova – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*

Samarqand davlat universiteti

Tayanch so'zlar: tafakkur, kreativ tafakkur, yondashuv, yondashuv, shaxs, shaxs, komillik.

Ключевые слова: мышление, креативное мышление, подход, философское, личность, совершенство.

Key words: thinking, creative thinking, approach, philosophical, personality, perfection.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash tizimida ro'y berayotgan o'zgarishlar ta'lim falsafasi, uning paradigmatalari, qonuniyatlari, tamoyillari va qadriyatlarining o'zgarishini, jarayonga mutlaqo yangicha yondashuvlarni vujudga keltirmoqda. Mazkur yondashuvlar fonida bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kompetentlik, kreativlik, kommunikativlik, jamoada ishlash, tanqidiy tafakkur mustaqilligini rivojlantirish, kasbiy faoliyatiga innovatsiyalarni kiritish, ularni tushunish, ijodiy yondashish, shuningdek, mahoratini uzluksiz ravishda oshirib borish uchun qulay sharoitlar yaratishga falsafiy, psixologik va pedagogik asosga ega bo'lgan tizimli munosabatni taqozo etadi. Pedagogik tafakkur borgan sari o'z-o'zini rivojlantirish, o'zini subyekt sifatida anglash, mas'uliyat va moslashuvchanlik layoqatiga ega mutaxassislar va ularni shakllantirish muhitiga ega bo'lgan zamonaviy ta'limga bo'lgan tasavvurlar, izlanishlar, yangiliklarni kengaytirmoqda. Amaliy pedagogik muhitning ilgari ketuvchi, faol-o'zgartiruvchi funksiyalar ahamiyatiga yangicha munosabati fikrlay

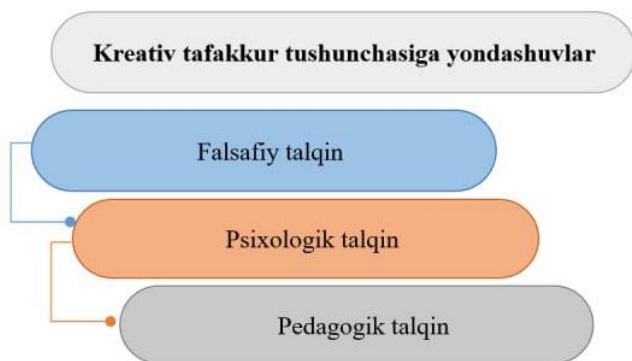
oladigan, ijodiy yondashadigan, muammolarni tushunish, ularning yechimini loyihalash, innovatsion jarayonlarda harakatchan bo'lgan pedagoglarga muhtojlikni yaqqollashtiradi.

Zero, mazkur yondashuvlar dolzarb jarayon sifatida ta'lim islohotlarining bosh bo'g'inini ifodaydi. Fikrimizni respublikamiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2022-yil 20-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi'da ta'lim tizimi oldidagi ustuvor yo'nalish sifatida qo'yilgan “O'quvchilarda erkin va kreativ fikrlashni, jamoada ishlash va muloqot ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Mana maktablarimizga qanday muhit kirib borishi kerak” [1] vazifasi bilan dalillash mumkin.

YUNESKOning ta'lim bo'yicha Osiyo-Tinch okeani hududiy byurosi hamda Kolorado universiteti “Ta'lim sohasidagi siyosat milliy markazi” mutaxassislarining 152 ta, jumladan o'qitish tizimi eng rivojlangan davlatlar ta'lim natijalariga mo'ljallangan me'yoriy hujjatlari tahlili tanqidiy tafakkur, kreativlik, muammolarni hal qilish,

muloqot, hamkorlikda, jamoada ishlash kabi 21-asrda zaruriy ko'nikmalar sifatini baholashning yangi metodikalarini ishlab chiqishga e'tibor qaratilayotganligini ko'rsatdi. Tadqiqotlar natijasida e'lon qilingan ma'ruzalar aynan shu ko'nikmalar 21-asrda hal qiluvchi ahamiyatga egaligi va ta'lim maqsadlari ularga yo'naltirilishi lozimligini uqtiradi [4:125]. Demak, kreativ tafakkur faqatgina ma'lum bir iqtidor yoki qobiliyatga ega bo'lgan shaxslar uchun emas, balki zamonaviy dunyoda yashab qolish uchun har bir insonda shakllantirilishi lozim bo'lgan asosiy ko'nikmalardan birini anglatadi.

Tafakkur tushunchasi yetarlicha tarixga ega bo'lib antik davrlardan boshlab to hozirgacha mushohada va diqqat markazida turibdi. Shu nuqtayi nazardan, tadqiqotimiz davomida kreativ tafakkur tushunchasining falsafiy, psixologik va pedagogik talqinini ifodalash imkoni paydo bo'ladi (1-rasm.). Quyida ularning ayrim e'tiborga molik jihatlarga diqqat qaratamiz.

1-rasm. Kreativ tafakkur tushunchasiga doir yondashuvlar

Kreativ tafakkur tushunchasining falsafiy talqini.

Kreativlik va tafakkur tushunchalarining o'zaro bog'liqligi fundamental ilmiy tadqiqotlarda bahstlab mavzu sifatida ko'p ko'tariladi. Chunki, aniq holat, voqealarni tushunish, tafakkur qilish hamda amaliy ahamiyatga ega bo'lgan vazifalarni hal qilishdagi fikrlash jarayoni, natijaga yo'nalganlik doimo diqqat markazida bo'lishi tabiiy. Shuning uchun, kreativ tafakkur tushunchasi ijtimoiy fazilat sifatida shaxsning insoniy qiymatini belgilovchi omillardan biridir. U shaxsning mustaqilligiga ishora qiluvchi sifat va miqdor mujassamligini ifodalaydi. Aynan, shu mujassamlilik qadimgi yunon faylasuflarining tushunchaga turlicha qarashlarga kelishlariga turtki bo'lgan.

Jumladan, Suqrot kreativlikni yo'qlikdan borliqning tug'ilishi sifatida baholaydi. Uningcha, ijod – insonning asl faoliyat jarayoni bo'lib, uning natijasida sifat jihatidan yangi moddiy va ma'naviy qadriyatlar yaratiladi, yangi buyumlar, xulq, muloqot usullari, tasavvurlar va bilimlar shakllanadi. Ijod jarayonida nafaqat obyektiv borliq hodisalari va buyumlari, balki, ularning mavjudligi yoki vujudga kelish maqsadi, shartlari va sabablari anglanadi [9]. Aflotunning qarashlarida kreativlik insonning turli tushunchalar yaratishga qaratilgan mushohada yuritish qobiliyati bo'lsa, kreativ tafakkur uni kundalik amaliy faoliyatga tatbiq zarurati tarzida qaraladi [6]. Arastu esa "ijod o'z-o'zini anglashdagi determinallashgan faoliyat bo'lib, u bilimning yangidan-yangi sifat ko'rsatkichlarini yuzaga keltiradi", deya ta'riflaydi hamda "kreativlik" va "kreativ tafakkur" tushunchalarini ajratishga harakat qiladi, "kreativlik"ni ijodiy imkoniyatning ijodiy voqelikka o'tish jarayoni, "kreativ tafakkur"ni esa shu jarayonning pirovard natijasi tarzida tushuntiradi. Lekin, keyingi mulohazalarida ushbu fikrlarini rivojlantirmaydi va ularni bir-biriga o'xshash, o'zaro to'ldiruvchi mazmunida foydalangan [10].

Sharq mutafakkirlarining falsafiy qarashlarida ilgari surilgan g'oyalar inson, uni tarbiyalash, har tomonlama rivojlantirish, kasbiy yetuklik, ijodiy fazilatlarini yuksaltirishning ilmiy asoslarini yaratishda muhim

ahamiyat kasb etdi. Muhammad al-Xorazmiy, Abu Yusuf al Kindiy, Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Ahmad Yugnakiy, Imom G'azzoliy, Burhoniddin Zarnudjiy, Alisher Navoiy ijodkorlik, tafakkur tushunchalarining mohiyati, mazmuni, ma'nosini tushunishga doir ilmiy qarashlarini ilgari surdilar.

Muhammad al-Xorazmiy inson mohiyati haqida fikr yuritir ekan, uning aql imkoniyatiga yuqori baho beradi hamda qadriini bilimi, mahorati va ijodkorligida, deb hisoblaydi. Abu Ali ibn Sino insonning imkoniyatlariga ishonch bildirish, barkamol insonni tarbiyalash, pedagogik faoliyatni tashkil qilishga ijodiy yondashishga doir fikrlarini asoslaydi [3]. Abu Nasr Forobiy "shoirilar chindan tug'ma qobiliyatli va she'r bitishga tayyor tabiatli kishilar bo'ladi va ularda tashbih va tamsilga layoqati yaxshi ishlaydigan bo'ladi. Bu xil shoirilar she'r navining ko'p turida yo bo'lmasa bir turida ijod qilishga layoqatli bo'ladi. ...ijodda yo tabiiylik, yo majburiylikdan holi bo'lmaydi" [2:164], deb ijodning ahamiyatini, turlarini ko'rsatadi. Shuningdek, boshqa allomalar asarlarida ham komillikka intilish, o'z-o'zini rivojlantirish va bu jarayonda ijodiy faollikning muhim sifat ekanligi keng yoritilgan.

Kreativ tafakkur, I.Kantning ta'kidlashicha insonning o'z-o'zi bilan muloqoti, ichki ovozini eshitishi hisoblanadi. Insonda immanent muloqotning paydo bo'lishi natijasida ijodiy fikrlashining uyg'onishi ro'y beradi. Bu tarzda muloqot yoki o'zining o'zi bilan ichki suhbatli ijodkor shaxsning tanqidiy va kreativ tafakkurga bo'lgan noyob qobiliyatining yuzaga chiqishidir. Demak, kreativ shaxslar yangi bilimlarga ochiq va o'rganayotgan fani yoki faoliyat yuritayotgan sohasida o'z so'zini aytish jasoratiga ega bo'ladi [12]. G.V.F.Gegelning qarashlarida ijodiy tafakkur butun obyektlarning bo'laklarga bo'linishi, bu jarayonda ijodning quvvati, butunni bo'laklarga ajratishdagi qobiliyati, bo'laklarning o'zaro bog'liqligi, aloqadorligi hamda insonning aqliy fazilati sifatida namoyon bo'ladi. Uningcha, shaxslarning ijodiy izlanishlari bir-biriga yaqin yoki tubdan farq qilish, hatto butunlay zid bo'lishi ham mumkin [8]. B.Spinoza va A.Bergson asarlarida ham kreativ tafakkurni intellekt bilan bog'lash uchraydi. Ularning fikricha ijodiy tafakkur intellektning yuqori bosqichi bo'lib, qat'iy belgilangan qoidalariga muvofiq harakatlandi [6].

Faylasuf V.Lebedev "Nazariy CRAFT. Koordinatalar sistemasi, g'oyalar tushunchasi" nomli maqolasida kreativ metodologiyani vazifasi insonni anglangan ijodiy natijaga olib kelishidir, degan xulosani beradi. Anglangan natijaga bo'lgan qiziqish ijodiy mahsulotning sifatini o'lchash mumkin bo'lgan sohalarida kuchliroq namoyon bo'ladi. Shuningdek, muhim ahamiyatga ega bo'lgan maqsadlarga erishish jarayonida nostandart yondashuvlar vazifani hal qilishning samaradorlik darajasini belgilaydi. Aynan, mazkur yondashuvlar kreativ, deya nomlanadi, chunki jarayonning o'zi ham yakuniy mahsulotlar ham ijodiy bo'ladi [7:15-16]. Ye.A.Shulga "Kreativlik falsafasi: ijodkorlikni o'rganishning muhim davrlari" nomli maqolasida kreativ tafakkur insonning o'z fikri, tushunchalarini ilgari surish, asoslash, ajdodlar tajribasini o'zlashtirish, turli timsollar va g'oyalarda namoyon bo'lishini hamda mazkur tushunchaning dalillarni to'plash, tahlil qilish, voqealarni kuzatish, mavzuga doir bilimlarni o'rganish, ularni o'zaro bog'lash, o'zining ijodiy fazirini yaratishdan iboratligini bildiradi [13:5]. Kreativ tafakkurning ishlash mexanizmlarini aniqlash bilan shug'ullangan olim Ye.N.Knyazeva "Kreativlikning kreativlik oynasidagi tabiati" nomli maqolasida "Ong xatoliklar, adashishlar, ulardagi bo'shliqlarni yo'qotishga yo'nalganligi bilan avtopoetik kognitiv va kreativ funksiyaga ega" bo'lib, o'zini takomillshatirish, ixtiro qilish, maqsadlarga erishish va butunligini qurishni ifodalashini dalillaydi [11]. N.A.Shermuhamedova esa "Falsafa va fan metodologiyasi" nomli qo'llanmasida inson

zehning aqli, zukkoligi, xotirasining tabiat, jamiyat to'g'risidagi qarashlari bilan bog'lab mushohada qilishi, o'z-o'zini anglashi haqida fikr yuritib, "...fandagi uzluqlik ijodiy jarayon va oldingidan mutlaqo farq qiluvchi yangi bilimning paydo bo'lishida namoyon bo'ladi", deb umumlashtiradi [5:11].

Yuqorida keltirilgan fikrlar kreativ tafakkurni muayyan bilimlar asosida amalga oshadigan jarayon tarzida qabul qilish imkonini beradi. Unda insonning shaxsiy xususiyatlari, qobiliyati, fikrlash tarzi, nostandart yechimlarga kelishi, ijodkorligi, yangi g'oyalarni yarata olish xislati, intuitsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2022-yil 20-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi"
2. Fozil odamlar shahri. Abu Nasr Forobiy / Tarjimonlar Abdusodiq Irisov, Mahkam Mahmudov, Urfon Otajon. Mas'ul muharrirlar M.Xayrullayev, M.Jakbarov. – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2016. 164, 320- b.
3. Mardonov Sh.Q. Pedagog kadrlarni ta'limiy qadriyatlar asosida tayyorlash va malakasini oshirishning pedagogik asoslari: ped. fan. dok... diss. – Toshkent: 2006. 302-b
4. NEPC: Education System Alignment for 21st Century Skills: Focus on Assessment // Esther Care, Helyn Kim, Alvin Vista, & Kate Anderson (Brookings Institution, November 2018)
5. Shermuxamedova N.A. Falsafa va fan metodologiyasi. – Toshkent: "Aloqachi", 2008. 11, 126-b.
6. Sherov M.B. Kreativ tafakkur haqidagi falsafiy qarashlar evolyutsiyasi [Elektron resurs] – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kreativ-tafakkur-a-idagi-falsafiy-arashlar-evolyutsiyasi>
7. Боровинская Д.Н., Суровцев В.А. Креативность и мышление: категориальная характеристика // Вестник Томского государственного университета. Философия. Социология. Политология. –Томск: 2019. №47. –С. 15-24.
8. Гегель Г. Феноменология духа / Пер. с нем. Г.Г.Шпета, Коммент. Ю.П.Селиванова. – М.: Акад. Проект, 2008. – 767 с
9. Грекова В.С. Творчество и креативность-компаративный анализ [Электронный ресурс] URL: <https://articlekz.com/article/10617>
10. Зубов В.П. Аристотель: Человек. Наука. Судьба наследия. Изд.3. – М.: УПСС, 2009. –С. 368.
11. Князева Е.Н. Природа креативности в зеркале креативности природы // Эпистемология креативности. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2013. – С. 10-47.
12. Философское обоснование креативности в мышлении [Электронный ресурс]-URL: https://ozlib.com/843454/meditsina/filosofskoe_obosnovanie_kreativnosti_myshlenii.
13. Шульга Е.Н. Философия креативности: важнейшие вехи изучения творчества // Философия творчества. Ежегодник. Вып. 2. -М.: 2016. -С. 36-62

REZYUME. Ushbu maqolada kreativ tafakkur tushunchani falsafiy anglash orqali bo'lajak yangi davr o'qituvchilarini tayyorlashda asosiy yo'nalishlardan biri ularning kreativ salohiyatini o'rtirishga qaratilishi zarurligi bayon qilingan bo'lib kreativ tafakkur tushunchasining falsafiy manbalardagi talqini asosli tahlil qilingan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье утверждается, что одним из основных направлений подготовки учителей новой эпохи через философское осмысление понятия креативного мышления является необходимость ориентации на раскрытие их творческого потенциала, а также трактовка понятия креативного мышления. Аргументировано анализируется креативное мышление в философских источниках.

SUMMARY. This article argues that one of the main areas of training teachers of the new era through philosophical understanding of the concept of creative thinking is the need to focus on the disclosure of their creative potential, as well as the interpretation of the concept of creative thinking. Creative thinking in philosophical sources is reasonably analyzed.

O'ZBEK TILINI O'RGANISH MAZMUNINI MINIMALLASHTIRISHNING ASOSIY TAMOYILLARI VA ZAMONAVIY METODLAR

*A.Sultanova – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent
Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti*

Tayanch so'zlar: darslik, integratsiya, til ta'limi, savodxonlik, interaktiv metodlar.

Ключевые слова: учебник, интеграция, языковое образование, грамотность, интерактивный метод.

Key words: textbook, integration, language education, literacy, interactive methods.

Bugungi kunda xorijiy tajribalarni ta'lim tizimiga tatbiq qilish maqsadida bir qator ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, umumta'lim maktablarida zamonaviy tipda yangi darsliklarning yaratilishi quvonarli holdir.

Tilni yaxshi bilgan insonlar ilm-fan, san'at va boshqa sohalarida yanada yuqori natijalarga erishadilar. Turli tillarda gaplashadigan insonlar orasidagi muloqotni osonlashtirish orqali jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi. O'zbek tili bo'yicha o'quvchilarning ijodiy qobiliyatini, fikrlash doirasini kengaytiruvchi o'quv qo'llanma va darsliklar ko'plab nashr etilmoqda. Mana shu darsliklarda yutuqlar bilan birga ba'zi mulohazali o'rinlar ham uchrab turadi. Jumladan, grammatik ma'lumotlarni taqsimlashda izchillikning yo'qligi, ba'zi mavzular esa faqat nutqiy mavzulardan iborat bo'lib qolayotgani shular jumlasidandir [3]. Bir-biriga yaqin (qoraqalpoq, qozoq, turkman va boshqa) tillarga o'zbek tilini o'qitishda ikki tilda farqli bo'lgan jihatlar ko'proq e'tibor berib, o'quvchilar o'z ona tilidan kelib chiqqan holda tushunadigan o'xshash bo'lgan mavzularni ixchamlashtirish ta'lim mazmunini minimallashtirishga hamda uning sifatini, samaradorligini oshirishga yordam beradi. Umumta'lim maktablari uchun davlat tili sifatida o'zbek tilida ma'no va foydalanishda o'xshashliklarga ega bo'lgan til hodisalarini ta'lim mazmundan chiqarib tashlamaydilar. Ikki tilda mos keladigan til hodisalarini (lingvistik atamalar-tushunchalar, ta'riflar, xususiyatlar,

tasniflar, grammatik shakllar va vositalar) chiqarib tashlashdan maqsad o'quv mazmunidan ona tili darslari bilan bog'liq takrorlarni bartaraf etadigan dasturiy materiallarni minimallashtirishdir.

O'zbek tilini o'qitish mazmunini minimallashtirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

– muayyan sinfda o'rganiladigan lingvistik atama va tushunchalarni tanlash;

– o'zbek tiliga xos atamalarga ta'riflar va imlo, grammatik, tinish belgilarini tanlash;

– qo'shimcha tushuntirishni talab qiluvchi fonema, imlo, grammatik shakllarni tanlash.

Bunday minimallashtirish faqat til hodisalarini tanlashning yetakchi tamoyillarini to'g'ri tanlashga zamin yaratadi. Bu quyidagi tamoyillar bo'lishi mumkin:

– bolalarning ona tili va o'rganilayotgan (o'zbek) tilida nutqining rivojlanish darajasini hisobga olish; shu jumladan, maktab o'quvchilarning nutqida yo'l qo'yiladigan xatolarni hisobga olish;

– ona tili darslarida o'quvchilarning nazariy bilimlarni o'zlashtirish darajasini hisobga olish;

– qoraqalpoq va o'zbek tillarining o'xshash va farqli tomonlarini hisobga olish.

O'quvchilarning nutqi rivojlanish darajasini aniqlashtirish ularning o'zbek tilini o'rganishdagi imkoniyatlari va ehtiyojlarini aniqlash imkonini beradi.